

عربی، سیدهادی، ۱۳۳۹ -

پول و بانکداری با رویکرد اسلامی، ج ۱ / سیدهادی عربی و حسین میثمی - قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۶.

۲۶۴ ص: ۱. جدول - (پژوهشگاه حوزه و دانشگاه: ۳۹۷؛ اقتصاد: ۳۵)

ISBN: 978-600-298-163-9

یها: ۱۲۵۰۰۰ ریال

فهرست‌نویسی براساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه، ص [۲۴۱] - ۲۴۸؛ همچنین به صورت زیرنویس.

نمایه.

۱. پول. ۲. Money. ۳. بانک و بانکداری. ۴. Banks and Banking. ۵. بانک و بانکداری - جنبه‌های مذهبی - اسلام.

۶. Banks and banking - Religious aspects - Islam. (الف. میثمی، حسین، ۱۳۶۵. بد پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.

ج. عنوان.

۳۳۲/۴

HG۲۲۱/ع۴پ۹ ۱۳۹۶

۴۸۲۸۵۷۷

شماره کتابخانه‌ای

پول و بانکداری با رویکرد اسلامی (جلد اول)

مؤلفان: دکتر سیدهادی عربی (دانشیار دانشگاه قم) و دکتر حسین میثمی (استادیار پژوهشگاه پولی و بانکی)

ناشر: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه

ویرایش و صفحه‌آرایی: اعتصام

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۶

تعداد: ۵۰۰ نسخه

لیتوگرافی: سعیدی

چاپ: قم - سیحان

قیمت: ۱۴۵۰۰ تومان

کلیه حقوق برای پژوهشگاه حوزه و دانشگاه محفوظ و نقل مطالب با ذکر مأخذ یلامانع است

قم: ابتدای شهرک پردیسان، بلوار دانشگاه، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، تلفن: ۰۲۵-۳۲۱۱۱۱۰۰ (انتشار: ۳۲۱۱۱۳۰۰)

نمابر: ۳۷۱۸۵-۳۱۵۱، ص. پ. ۳۲۸۰۳۰۹۰

تهران: خ انقلاب، بین وصال و قدس، کوی اُسکو، پلاک ۴، تلفن: ۶۶۴۰۲۶۰۰

www.rihu.ac.ir

info@rihu.ac.ir

www.ketab.ir/rihu فروش اینترنتی

سخن پژوهشگاه

پژوهش در علوم انسانی، منظم، شناخت، برنامه‌ریزی و ضبط و مهار پدیده‌های انسانی [در راستای سعادت و اقبال بشر] ضرورت، انکارناپذیر و استفاده از عقل و آموزه‌های وحیانی در کنار داده‌های تجربی و در کنار گنجین واژه‌های عینی و فرهنگ و ارزش‌های اصیل جوامع، شرط اساسی پویایی، واقع‌نمایی و کارایی این گونه پژوهش‌ها در هر جامعه است.

پژوهش کارآمد در جامعه ایران اسلامی در گرو شناخت واقعیت‌های جامعه از یک‌سو و اسلام به عنوان متقن‌ترین آموزه‌های وحیانی و رسانه برین مؤلفه فرهنگ ایرانی از سوی دیگر است؛ از این‌رو، آگاهی دقیق و عمیق از معارف اسلامی و بهره‌گیری از آن در پژوهش، بازنگری و بومی‌سازی مبانی و مسائل علوم انسانی از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است.

توجه به این حقیقت راهبردی از سوی امام خمینی علیه السلام و حجت‌الاسلام محمد باقر جعفری رحمته الله زمینه شکل‌گیری دفتر همکاری حوزه و دانشگاه را در سال ۱۳۶۱ فراهم ساخت و با راهنمایی و عنایت ایشان و همت اساتید حوزه و دانشگاه، این نهاد علمی شکل گرفت. تجربه موفق این نهاد، زمینه را برای گسترش فعالیت‌های آن فراهم آورد و با تصویب شورای گسترش آموزش عالی در سال ۱۳۷۷ «پژوهشکده حوزه و دانشگاه» تأسیس شد و در سال ۱۳۸۲ به «مؤسسه پژوهشی حوزه و دانشگاه» و در سال ۱۳۸۳ به «پژوهشگاه حوزه و دانشگاه» ارتقا یافت.

پژوهشگاه تاکنون در ایفای رسالت سنگین خود خدمات فراوانی به جوامع علمی ارائه نموده است که از آن جمله می‌توان به تهیه، تألیف، ترجمه و انتشار ده‌ها کتاب و نشریه علمی اشاره کرد.

این اثر به عنوان متن درسی برای درس پول و بانکداری اسلامی در مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد قابل استفاده است.

از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود با همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این پژوهشگاه را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی یاری دهند.

در پایان پژوهشگاه لازم می داند از تلاش های مؤلفان محترم اثر، آقایان دکتر سیدهادی ربی و دکتر حسین میثمی و نیز از ارزیاب محترم آقای حجت الاسلام والمسلمین دکتر سیدعلی موسویان سپاسگزاری کند.

فهرست مطالب

فصل اول: ماهیت و کارکردهای پول در اقتصاد متعارف

۱	○ اهداف فصل
۱	۱- مقدمه
۲	۲- تعریف پول
۳	۳- ماهیت پول
۵	۴- وظائف پول
۵	۴-۱- وسیله مبادله
۵	۴-۲- معیار سنجش
۶	۴-۳- ذخیره ارزش
۶	۴-۴- معیار پرداخت‌های معوق
۶	۵- انواع پول
۷	۵-۱- پول کالایی غیرفلزی
۸	۵-۲- پول کالایی فلزی
۹	۵-۳- (اسکناس (پول کاغذی)
۱۱	۵-۴- پول تجریری (بانکی)
۱۱	۵-۵- پول الکترونیکی
۱۴	۶- برخی واقعیات‌ها در رابطه با پول در عصر حاضر
۱۲	۶-۱- جایگاه اعتبار و قراردادهای اجتماعی
۱۲	۶-۲- نقش حاکمیت و دولت‌ها در نظام پولی
۱۱	۶-۳- هزینه فرصت پول
۱۸	۷- پول آینده: بیت‌کوین
۲۲	۸- تحولات تاریخی نظام پولی در ایران
۲۳	۹- جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۳	○ سؤالات فصل
۲۴	○ منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل دوم: ماهیت، تاریخچه و نظریه‌های بهره در اقتصاد متعارف

۲۵	○ اهداف فصل
۲۵	۱. مقدمه
۲۶	۲. واژه‌شناسی یوزوری و بهره در اقتصاد متعارف
۲۷	۳. ربا در ادیان (غیر از اسلام)
۲۷	۱-۳. یهودیت
۲۹	۲-۳. مسیحیت
۳۱	۳-۳. زرتشت
۳۱	۴. سیر تطور تاریخی یوزوری و بهره در غرب
۳۳	۵. بهره در بهره‌های مختلف
۳۴	۵-۱. دوره اول: قرون وسطا
۳۴	الف) نظریه نازایی پول ارسطو
۳۵	ب) نظریه انتقال ملکیت
۳۵	ج) نظریه ماه استفاده
۳۷	د) نظریه قیمت زمان
۳۸	○ ارزیابی و تحلیل
۳۸	۵-۲. دوره دوم: بعد از قرون وسطا تا مارکس
۳۹	الف) نظریه مولدیت سرمایه
۴۰	ب) نظریه امساک
۴۰	ج) نظریه ارزش اضافی مارکس
۴۲	○ ارزیابی و تحلیل
۴۳	۵-۳. دوره سوم: بعد از مارکس
۴۳	الف) نظریه رجحان زمانی بوم‌یاورک
۴۵	ب) نظریه بهره قیصر: رجحان زمانی و فرصت‌های سرمایه‌گذاری
۴۸	۱. اصول مرتبط با فرصت‌های سرمایه‌گذاری
۴۸	۲. اصول مرتبط با ناشکیبایی
۴۹	۳. اصول مرتبط با بازار
۴۹	ج) نظریه بهره تنوکالاسیک: وجود قابل وام‌دهی
۵۰	د) نظریه رجحان نقدینگی کینز
۵۱	ه) نظریه نرخ بهره صفر اله
۵۲	○ ارزیابی و تحلیل
۵۴	۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۵۶	○ سوالات فصل
۵۶	○ منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل سوم: ماهیت و کارکردهای پول در اقتصاد اسلامی و مقایسه تطبیقی ربا و بهره بانکی

○ اهداف فصل	۵۹
۱. مقدمه	۵۹
۲. ماهیت و کارکردهای پول در اقتصاد اسلامی	۶۰
۱-۲. پول کالای خصوصی یا عمومی	۶۰
۲-۳. کارکردهای پول: با تأکید بر ذخیره ارزش	۶۶
۳-۲. هزینه فرصت پول	۷۱
۴. اصل حرمت ربا در نظام اقتصادی اسلام	۷۴
۴. مقایسه تطبیقی ربا و بهره بانکی	۷۶
تقدیر از دیدگاه اسلام موضوع رابطه ربا و بهره بانکی	۷۷
۱. مشروعیت جبران قرض دهنده به اندازه نرخ تورم	۷۷
۲-۱. خاصیت اقتصادهای معیشتی و سنتی	۷۹
۳-۵. مشروعیت ربا در واحدهای تولیدی	۸۱
۴-۵. مشروعیت ربا در واحدهای بر ضرورتی	۸۲
۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۸۳
○ سؤالات فصل	۸۵
○ منابع جهت مطالعه بیشتر	۸۵

فصل چهارم: اعتبار پول و احکام پول اعتباری

○ اهداف فصل	۸۷
۱. مقدمه	۸۷
۲. مالیت پول‌های اعتباری	۸۸
۱-۲. انواع نفع عقلایی از دیدگاه فقها	۸۹
الف) نفع عقلایی نوعی	۹۰
ب) نفع عقلایی نوعی و نفع عقلایی شخصی واقعی	۹۲
ج) نفع عقلایی نوعی، نفع عقلایی شخصی واقعی و نفع عقلایی شخصی ذهنی	۹۴
۲-۲. کاربرد تحلیل فقهی نفع عقلایی در رابطه با مالیت پول اعتباری	۹۶
۳. مثلی بودن پول‌های اعتباری	۹۷
۱-۳. پول اعتباری به عنوان مال مثلی بدون لحاظ قدرت خرید	۹۷
۲-۳. پول اعتباری به عنوان مال مثلی براساس قدرت خرید	۹۸
۳-۳. پول اعتباری به عنوان مال مثلی براساس قدرت خرید صرفاً در تورم‌های شدید	۹۹
۳-۴. دیدگاه منتخب پژوهش	۱۰۰
۴. وقف پول اعتباری	۱۰۰
۵. خرید و فروش پول اعتباری	۱۰۱
۱-۵. عدم جریان احکام فقهی بیع صرف در خرید و فروش پول اعتباری	۱۰۲

۵-۲	عدم صحت خرید و فروش پول‌های اعتباری جهت فرار از ربا	۱۰۲
۶	زکات پول‌های اعتباری	۱۰۴
۷	مقایسه پول‌های اعتباری عصر جدید با پول‌های صدر اسلام	۱۰۵
۷-۱	شباهت‌ها	۱۰۵
۷-۲	تفاوت‌ها	۱۰۵
۸	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۱۰۶
○	سؤالات فصل	۱۰۷
○	منابع جهت مطالعه بیشتر	۱۰۸

فصل پنجم: خلق پول و نظام ذخیره‌داری جزئی در بانکداری متعارف و تحلیل آن از منظر اسلامی		
○	اهداف فصل	۱۰۹
۱	مقدمه	۱۰۹
۲	انواع ذخایر در بانکداری متعارف	۱۱۰
۲-۱	ذخایر قانونی	۱۱۰
۲-۲	ذخایر احتیاطی	۱۱۱
۲-۳	ذخایر فرض گرفته شده	۱۱۲
۳	ماهیت خلق پول و ذخیره‌داری جزئی در بانکداری متعارف	۱۱۳
۴	تحلیل خلق پول و ذخیره‌داری جزئی در چارچوب اسلامی	۱۱۵
۵	نقد برخی دیدگاه‌ها در رابطه با خلق پول در چارچوب اسلامی	۱۱۷
۵-۱	ذخیره صد درصدی بر مبنای دیداری	۱۱۷
۵-۲	ذخیره صفر برای تمامی سپرده‌ها	۱۱۹
۵-۳	کمتر بودن میزان ذخیره قانونی در بانک‌های اسلامی در مقایسه با بانک‌های متعارف	۱۲۱
۵-۴	نامشروع بودن خلق پول به دلیل ایجاد بدهت و بستانه	۱۲۲
۵-۵	خلق پول مانع کنترل تورم	۱۲۳
۶	جمع‌بندی و نتیجه‌گیری	۱۲۵
○	سؤالات فصل	۱۲۶
○	منابع جهت مطالعه بیشتر	۱۲۶

فصل ششم: جایگاه بانک در نظام مالی متعارف؛ با تأکید بر گونه‌شناسی بانکی و انواع بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی

○	اهداف فصل	۱۲۹
۱	مقدمه	۱۲۹
۲	نظام مالی	۱۳۰
۳	بازار مالی	۱۳۰
۳-۱	بازار پول	۱۳۱

۱۲۳	۲-۳. بازار سرمایه
۱۲۴	۳-۳. بازار بدهی
۱۲۵	۳-۴. بازار سهام
۱۲۶	۳-۵. بازار رهنی
۱۲۷	۳-۶. بازار ارز خارجی
۱۲۸	۳-۷. بازار اوراق بدهی
۱۲۹	۴. بانکداری مالی
۱۴۱	جایگاه نظام بانکی در بازارهای مالی
۱۴۱	۶. گونه‌شناسی انواع بانک‌ها و مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی
۱۴۱	۶-۱. بانکداری
۱۴۲	الف) بانک تجاری
۱۴۳	ب) بانک‌های پس‌انداز
۱۴۴	ج) بانک‌های توسعه‌ای
۱۴۴	د) بانک‌های تخصصی
۱۴۵	۲-۶. مؤسسه‌های اعتباری غیربانکی
۱۴۵	الف) مؤسسه‌های پس‌انداز
۱۴۶	ب) تعاونی‌های اعتباری
۱۴۷	ج) شرکت‌های تأمین مالی
۱۴۷	۷. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۴۸	○ سؤالات فصل
۱۴۸	○ منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل هفتم: ماهیت، کارکردها و عملیات بانکداری در اقتصاد متعارف

۱۵۱	○ اهداف فصل
۱۵۱	۱. مقدمه
۱۵۲	۲. ماهیت بانک تجاری
۱۵۳	۳. کارکردهای بانک تجاری در نظام اقتصادی
۱۵۳	۱-۳. واسطه‌گری مالی در بازار پولی کوتاه‌مدت
۱۵۴	۲-۳. خلق پول درونی
۱۵۴	۳-۳. کاهش هزینه‌های جستجو و رونق مبادلات
۱۵۵	۴-۳. فعالیت با منابع سیرده‌گذاران
۱۵۶	۵-۳. عملیات براساس قاعده اعداد بزرگ
۱۵۶	۶-۳. انتقال جریان نقدی درآمد مشتریان به زمان حال
۱۵۷	۴. فعالیت‌ها و عملیات بانک تجاری
۱۵۷	۱-۴. تجهیز منابع

۱۵۷	الف) سپرده جاری
۱۶۰	ب) سپرده پس انداز
۱۶۱	ج) سپرده‌های مدت‌دار
۱۶۲	د) سایر شیوه‌ها
۱۶۳	۴-۲. تخصیص منابع
۱۶۴	۴-۳. خدمات بانکی
۱۶۵	۵. مقررات‌گذاری و نظارت بانک مرکزی بر بانک تجاری
۱۶۷	۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۶۷	○ سؤالات فصل
۱۶۸	○ منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل هشتم: اصول ایجابی و سلبی بانکداری اسلامی؛ با تأکید بر قواعد فقهی

۱۶۹	○ الف) فصل
۱۶۹	۱. مقدمه
۱۷۰	۲. رویکرد فقهی: تبیین حداقل‌های شریعت در معاملات
۱۷۱	۱-۲. اصول ایجابی
۱۷۱	الف) اصل صحیح بودن قراردادهای عرفی عقلائی
۱۷۲	ب) اصل لازم بودن قراردادهای عرفی عقلائی
۱۷۳	ج) اصل تابعیت نماه عمل
۱۷۴	د) اصل تابعیت قراردادهای ضد طرفین معامله
۱۷۵	۲-۲. اصول سلبی
۱۷۶	الف) اصل ممنوعیت ربا
۱۷۸	ب) اصل ممنوعیت غرر
۱۷۹	ج) اصل ممنوعیت ضرر
۱۸۱	د) اصل ممنوعیت قمار
۱۸۲	ه) اصل ممنوعیت اکل مال به باطل
۱۸۳	۳. رویکرد سیستمی؛ سازگاری و هماهنگی با اهداف نظام اقتصادی اسلام
۱۸۳	۱-۳. اصل عدالت
۱۸۴	۲-۳. اصل اخلاق
۱۸۵	۳-۳. اصل کارآمدی
۱۸۵	۴-۳. اصل ارتباط بخش پولی با بخش واقعی اقتصاد
۱۸۷	۵-۳. اصل نفی سفته‌بازی‌های مخرب
۱۸۷	۴. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۱۸۸	○ سؤالات فصل
۱۸۸	○ منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل نهم: بانکداری بدون ربا؛ تحلیل قانون عملیات بانکی بدون ربا

۱۹۱	○ اهداف فصل
۱۹۱	۱. مقدمه
۱۹۴	۲. اهداف و وظایف نظام بانکی
۱۹۴	۱-۲. تبیین
۱۹۶	۲-۲. ارزیابی و تحلیل
۱۹۷	۳. منابع پولی
۱۹۷	۱-۳. تبیین
۱۹۸	۲-۳. ارزیابی و تحلیل
۲۰۱	۴. بهای خدمات بانکی
۲۰۳	۱-۴. تبیین
۲۰۶	۲-۴. ارزیابی و تحلیل
۲۱۱	۵. بانک مرکزی و سیاست‌گذاری پولی
۲۱۱	۱-۵. تبیین
۲۱۲	۲-۵. ارزیابی و تحلیل
۲۱۵	۶. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری
۲۱۷	○ سؤالات فصل
۲۱۷	○ منابع جهت مطالعه بیشتر

فصل دهم: بانکداری اسلامی در سطح بین‌المللی

۲۱۹	○ اهداف فصل
۲۱۹	۱. مقدمه
۲۲۰	۲. نهاد های بین‌المللی فعال در حوزه بانکداری اسلامی
۲۲۰	۱-۲. سازمان حسابداری و حسابرسی مؤسسه‌های مالی اسلامی (IFSB)
۲۲۳	۲-۲. هیئت خدمات مالی اسلامی (IFSB)
۲۲۵	۳-۲. شرکت مدیریت نقدینگی اسلامی بین‌المللی (ULM)
۲۲۶	۴-۲. آژانس رتبه‌بندی اسلامی بین‌المللی (IRA)
۲۲۸	۵-۲. مرکز اسلامی مصالحه و داوری بین‌المللی (ICRA)
۲۲۹	۶-۲. گروه بانک توسعه اسلامی (IDB Group)
۲۳۰	۳. بانک‌های اسلامی در کشورهای اسلامی
۲۳۱	۱-۳. بانک اسلامی پرهاد مالزی
۲۳۲	۲-۳. بانک الراجحی عربستان سعودی
۲۳۴	۳-۳. بانک میزان پاکستان
۲۳۴	۴-۳. بانک اسلامی فیصل سودان
۲۳۵	۴. بانک‌های اسلامی در کشورهای غیراسلامی

- ۴-۱. بانک الرابان (انگلستان)..... ۲۳۵
- ۴-۲. خانه تأمین مالی آمریکایی..... ۲۳۶
۵. جمع‌بندی و نتیجه‌گیری..... ۲۳۷
- سؤالات فصل..... ۲۳۸
- منابع جهت مطالعه بیشتر..... ۲۳۹
- منابع و مآخذ..... ۲۴۱

نمایه‌ها

- نمایه انتخاب..... ۲۴۹
- نمایه اصلاحات..... ۲۵۱